

זמן חיבורו

המשנה נחתמה בערך בשנת ג'תתק"פ [220], ומאז הסתיימה תקופת התנאים והחלה תקופת האמוראים. הבבלי נחתם בערך בשנת ד'רפ"ה [525]. לגבי חיבור הירושלמי נחלקו הראשונים:

א) הראב"ד הראשון (רבי אברהם בן דיאוד): הירושלמי חובר קרוב למאתיים שנה לאחר החורבן (החורבן היה בשנת ג'תתכ"ח [68]), דהיינו שנת ד'ל' [270] לערך (חומת ירושלים שער ג), ומעין זה כתב המאירי (בפתיחה למסכת אבות) שהירושלמי חובר מאה ושמונים שנה לאחר החורבן.

ב) הרמב"ם, הראב"ד והר"ש מקינון: קרוב לשלוש מאות שנה לאחר חורבן הבית, דהיינו שנת ד'ק"ל [370] לערך (פרקי מבוא לספרות התלמוד עמוד 555, אוצר הירושלמי במבוא אות ג).

בכל אופן, ברור שהירושלמי חובר לפני הבבלי. ולכן כתבו הפוסקים (ר"ף, כנסת הגדולה ועוד) שבמחלוקת ירושלמי ובבלי יש לפסוק כבבלי משום שמחברי הבבלי הם רבנן בתראי (יד מלאכי ח"ב כללי שני התלמודים אות ב, שדי חמד ח"ט כללי הפוסקים סי' ב אות א עמוד 127), ומשום כך אף כתבו שהבבלי הוא "מהדורא בתרא" (מראה הפנים עירובין פ"ט ה"א [נו:]).

מחברו

כתבו הראשונים שמחברו של הירושלמי הוא רבי יוחנן (הרמב"ם, הראב"ד, הר"ש מקינון, הראב"ד הראשון (רבי אברהם בן דיאוד)). ואכן רבי יוחנן הוא זה שייסד את ישיבת טבריא, שבה חובר הירושלמי, והיא היתה כמעט הישיבה היחידה בכל ארץ ישראל (תולדות תנאים ואמוראים ערך רבי יוחנן). אמנם היו ישיבות נוספות, כגון בקיסרין בלוד ובציפורי (פרקי מבוא לספרות התלמוד עמוד 567).

אלא שדבר זה - מי מחברו של הירושלמי - תלוי בשאלה הקודמת - מתי הוא חובר, שהרי רבי יוחנן נפטר בערך בשנת ד'מ' [280] (בשנת ד'ל"ט (אגרת רב שרירא גאון), ו"א בשנת ד'מ', ו"א ד'מ"ח (תולדות תנאים ואמוראים ערך רבי יוחנן)).

ולכן שיטת הראב"ד הראשון (רבי אברהם בן דיאוד), שהירושלמי חובר בשנת ד'ל' [270] לערך, מובנת, שזו באמת תקופתו של רבי יוחנן.

אך לשיטת רוב הראשונים (הרמב"ם, הראב"ד והר"ש מקינון) שהירושלמי חובר בשנת ד'ק"ל [370] לערך, קשה, כיצד יתכן שרבי יוחנן הוא זה שחיברו, והרי הוא נפטר כמאה שנה לפני כן (ואכן שערי ציון הגיה ברמב"ם שהירושלמי חובר קרוב למאתיים שנה לאחר חורבן הבית, כדעת הראב"ד הראשון).

ועוד, בין למאחרים את כתיבת הירושלמי ובין למקדמים, קשה כיצד רבי יוחנן הוא מחברו של הירושלמי, והרי רוב הירושלמי הוא מאמוראים שחיו שלושה דורות לאחר רבי יוחנן.

על קושיות אלו ישנם ארבעה תירוצים: